

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.147:159.9:37.091.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15621040>

**Формування педагогічних умінь майбутнього практичного
психолога: метапредметний підхід**

Гузій Іванна Степанівна

доктор філософії, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
79020, м. Львів, просп. В. Чорновола, 57, Україна,
ivanna.s.huzii@lpnu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-6886-6412>

Мащак Світлана Остапівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
79020, м. Львів, просп. В. Чорновола, 57, Україна,
svitlana.o.mashchak@lpnu.ua,
<https://orcid.org/0000-0003-2342-233X>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** Статтю присвячено аналізу питання формування педагогічних умінь майбутнього практичного психолога на основі метапредметного підходу. Теоретично обґрунтовано дидактичні засади формування педагогічної компетентності майбутніх практичних психологів,*

визначено засоби формування педагогічних умінь майбутнього практичного психолога на основі метадисциплінарної методики. Схарактеризовано сутність метапредметного підходу як інтеграції змісту загальних і фахових дисциплін у підготовці практичного психолога, що формують педагогічну компетентність, розглянуто метапредметну методичку формування педагогічних вмінь. У результаті дослідження виокремлено основні вміння практичного психолога виокремлювати цільовий та діяльнісний компоненти своєї фахової діяльності, планувати діяльність, аналізувати дію і результат, здійснювати рефлексію та самооцінку власної діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у професійній дії. Встановлено, що найбільш дієвим засобом формування педагогічних вмінь майбутнього практичного психолога є проходження педагогічної практики, під час якої через застосування метапредметного підходу формуються педагогічні вміння організувати індивідуальну педагогічну бесіду з усіма учасниками педагогічного процесу; передбачати і усувати педагогічні конфлікти на рівні педагогічної ситуації; аналізувати педагогічну ситуацію, формулювати педагогічну задачу і розв'язувати її; співпрацювати з педагогами, адміністрацією, батьками; організувати і реалізовувати освітні проєкти на основі метапредметного підходу, як інноваційну інтерактивну методичку; характеризувати траєкторію індивідуального розвитку кожного вихованця; прогнозувати розвиток кожного здобувача освіти; демонструвати застосування сучасних цифрових технологій в реалізації метапредметного курсу. Виокремлено найбільш ефективні засоби формування педагогічних умінь майбутніх практичних психологів, зазначено основні компоненти метапредметної методики навчання, яка забезпечує вміння комунікувати, досліджувати, діагностувати, демонструвати дидактичні вміння. У висновках узагальнено підходи до реалізації мети дослідження.

Ключові слова: педагогічна компетентність, майбутній практичний

психолог, метадисциплінарний курс, методика, метадисциплінарна методика, педагогічні уміння.

**Formation of pedagogical skills of future practical psychologist:
meta-subject approach**

Ivanna Huzii

PhD, Associate Professor at the Department of Pedagogics and Innovative
Education of Lviv Polytechnic National University,
79020, Lviv, V. Chornovola Av., 57, Ukraine,
ivanna.s.huzii@lpnu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-6886-6412>

Svitlana Mashchak

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor at the Department
of Theoretical and Practical Psychology of Lviv Polytechnic National University,
79020, Lviv, V. Chornovola Av., 57, Ukraine,
svitlana.o.mashchak@lpnu.ua,
<https://orcid.org/0000-0003-2342-233X>

Abstract. *The article is devoted to the analysis of the issue of future practical psychologist's pedagogical skills development on the basis of a meta-subject approach. The didactic principles of forming the pedagogical competence of future practical psychologists are theoretically substantiated, the means of developing their pedagogical skills on the basis of a meta-disciplinary methodology are determined. The essence of the meta-subject approach as an integration of the content of general and special disciplines in the training of practical psychologists that forms pedagogical competence is characterised, the meta-subject methodology for the*

formation of pedagogical skills is considered. As a result of the study, the main skills of a practical psychologist (namely, the ability to distinguish the target and activity components of their professional activity, plan activities, analyse the action and the result, reflect on and self-evaluate their own activities, establish cause and effect relationships in professional action) are identified. It has been established that the most effective means of forming the pedagogical skills of a future practical psychologist is pedagogical practice, during which, through the application of a meta-subject approach, pedagogical skills (namely, the abilities to organise an individual pedagogical conversation with all participants in the pedagogical process; to anticipate and eliminate pedagogical conflicts at the level of the pedagogical situation; to analyse the pedagogical situation, formulate a pedagogical task and solve it; to cooperate with teachers, administration, parents; to organise and implement educational projects based on a meta-subject approach as an innovative interactive methodology; characterise the trajectory of individual development of each student; predict the development of each student; demonstrate the use of modern digital technologies in the implementation of a meta-subject course) are formed. The most effective means of forming the pedagogical skills of future practical psychologists are highlighted as well as the main components of the meta-subject teaching methodology, which provides the ability to communicate, research, diagnose, demonstrate didactic skills, are indicated. The approaches to the realisation of the research objectives are summarized in the conclusions of the article.

Keywords: *pedagogical competence, future practical psychologist, metadisciplinary course, methodology, metadisciplinary methodology, pedagogical skills.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі існування та функціонування галузі освіти, коли Україна перебуває в стані війни, потреба у

практичному психологові є актуальною і аргументовано обґрунтованою для кожного члена соціуму. Це пояснюємо втратами, пережитими та постійно очікуваними стресами, руйнуванням як матеріальних так і духовних цінностей. Саме цим пояснюється підвищений попит та потреба значної кількості населення в психологічній допомозі та критично підвищений інтерес до спеціальності психолога загалом і практичного психолога зокрема. Цієї допомоги потребують дорослі, діти, люди середнього та похилого віку. Від практичного психолога клієнти очікують якісної професійної підготовки, що повинно підтверджуватись високим професійним рівнем психологічних знань та володінням компетентностями міжособистісного спілкування, під час якого практичний психолог формує поведінкову траєкторію свого співрозмовника, враховуючи низку педагогічних принципів та методів міжособистісного спілкування. Аналіз підготовки фахівців в галузі психології дає підстави стверджувати, що володіння педагогічними компетентностями майбутніх психологів є важливим інтегративним компонентом у підготовці конкурентоспроможного майбутнього практичного психолога і тому є актуальним і вимагає аналітичного, детального дослідження. Професійна підготовка майбутнього практичного психолога базується на процесі формування загальних та фахових компетентностей, серед яких обов'язково повинна бути і педагогічна компетентність як така, що забезпечує здатність практичного психолога організувати та ефективно зреалізувати професійне спілкування, що орієнтоване на отримання позитивного психологічного впливу і результату. Тому переконливою є, на нашу думку, вимога, що педагогічні дисципліни, які реалізують формування педагогічної компетентності майбутнього практичного психолога повинні входити в навчальні плани підготовки майбутнього практичного психолога. Зазначимо, що з невідомих причин, освітньо-професійні програми підготовки практичних психологів у більшості закладів вищої освіти в оновлених їх варіантах повністю виключили

дисципліни педагогічного профілю, що формують педагогічну компетентність. Дієвим засобом реалізації системного підходу до підготовки практичного психолога є створення метапредметних курсів на інтегративній основі, які ефективно формують педагогічні уміння під час проведення індивідуальної роботи практичного психолога з клієнтом. Проблема залишається актуальною, а питання формування практичних навичок реалізації педагогічної компетентності шляхом застосування метапредметного підходу є малодослідженою. Таким чином спостерігаємо суперечності між реальними вимогами до сформованої педагогічної компетентності та станом її реалізації через сформовані результати навчання, що і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури підтверджує, що дослідженню питання підготовки практичного психолога на основі компетентнісного та інтегративного підходів присвячено праці багатьох українських та зарубіжних дослідників, а останнім часом все більше з'являється праць, які об'єднують інтегративний підхід знань в межах однієї спеціальності і трактують це з позицій створення метапредметів. Метапредмети, виступаючи як окремі предмети навчального плану, стають базою для розвитку логічного та рефлексивного мислення здобувачів освіти за допомогою структурування змісту навчальної інформації на основі інтеграції понять і суджень з інших навчальних дисциплін. Аналіз літературних джерел показує, що проблему метапредметності та метапредметної методики навчання розглядали науковці в різних напрямках. Так питання метапредметності у рамках загальної освіти та під час вивчення окремих дисциплін отримали обґрунтування у працях Г.

Васьківської [3], Л. Дольнікової [4], а формування педагогічної компетентності практичного психолога та виокремлення педагогічних умінь проаналізовано у працях С. Трубачевої [11; 12], О., М. Чумака [14]. Теоретичні та методико-методологічні засади трактування метапредметної методики відображені в С. Атрощенко, А. Гераскевіч, Є. Гришкова, Ю. Громико, В.

Журавльов, О. Кухтяк тощо. Всі науковці єдині в твердженні, що створення і впровадження в освітній процес метапредметних курсів формує низку компетентностей у здобувачів всіх рівнів освіти, які сприяють якісному засвоєнню поставлених завдань у формі результатів навчання, сприяють мотивації навчальної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином обґрунтовано та впроваджено метапредметний підхід як дієву методику формування педагогічних умінь саме у майбутніх практичних психологів — фахівців, які традиційно не розглядаються як об'єкт педагогічної підготовки у повному дидактичному вимірі.

Виокремлено конкретні педагогічні уміння, що формуються на основі інтеграції загальних і фахових дисциплін, чого раніше не було системно представлено у дослідженнях.

Встановлено зв'язок між педагогічною практикою і формуванням педагогічної компетентності через інноваційні форми роботи, зокрема метапредметні освітні проекти, індивідуальні педагогічні бесіди, цифрові інструменти.

Створена узагальнена модель метапредметної методики, що може бути впроваджена у навчальні програми закладів вищої освіти для майбутніх психологів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування необхідності формування педагогічної компетентності майбутніх практичних психологів, встановлення засобів формування педагогічних умінь майбутнього практичного психолога на основі метадисциплінарної методики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Якщо проаналізуємо змістовий компонент підготовки практичного психолога на рівні бакалаврату у закладах вищої освіти України, то можемо переконливо зазначити, що вимоги і трактування зазначених

загальних та фахових компетентностей мають метапредметний характер і трактування їх змісту виходять за межі окремих конкретних тем з навчальної дисципліни. Вони мають інтегративний зміст, що передбачає здатність майбутнього практичного психолога вирішувати конкретні фахові питання через сформовані вміння. У вимогах до підготовки майбутнього практичного психолога зазначено, що він повинен демонструвати здатність застосовувати сформовані компетентності через уміння виокремлювати цільовий, діяльнісний компоненти своєї фахової діяльності, планувати свою діяльність, аналізувати дію і результат, здійснювати рефлексію та самооцінку власної діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у професійній дії [8].

У діяльності фахівця будь якої спеціальності важливими є володіння ним уміннями, які він засвоює з певним когнітивним особистісним супроводом. В роботі практичного психолога володіння вміннями є кожного разу творчою реалізацією педагогічної, як загальної, компетентності та фахових компетентностей, оскільки психолог працює з людиною, а тут важливо вміти врахувати особистісні потреби і властивості клієнта. Володіючи загальними та спеціальними вміннями практичний психолог свідомо оперує мисленням, використовує сформовані знання і тому може успішно екстраполювати їх на спеціальні, в тому числі, педагогічні вміння [7]. Ми вважаємо, що метадисциплінарний підхід у формуванні педагогічних умінь є визначальним і ефективним. Це аргументуємо тим, що педагог, який формує певне змістове поняття навчальної дисципліни, передає своєму вихованцеві конкретний узагальнений спосіб розуміння і роботи з іншим поняттям, і при цьому демонструє це на іншому предметі. Таким чином спосіб і рівень подачі навчальної інформації отримує характер метадисциплінарного або надпредметного.

Під час використання метапредметної методики планування і реалізації навчального курсу викладач формує базові дефініції, порівняльний аналіз яких

визначає сутність проблеми, де вже конкретизовані умови до формування педагогічних умінь аналізувати, осмислювати, представляти, синтезувати, аргументовано демонструвати засвоєну інформацію.

Метапредметний підхід до формування педагогічних умінь дуже успішно реалізується шляхом додавання до навчальних планів підготовки майбутніх практичних психологів педагогічних дисциплін, серед яких формувально-визначальними ми вважаємо вікову педагогіку, як розділ вікової психології, теорію виховання, педагогічну практику в закладах освіти різних педагогічних систем. Саме під час проходження педагогічної практики майбутній практичний психолог через застосування метапредметного підходу формує такі педагогічні уміння:

- організувати індивідуальну педагогічну бесіду з усіма учасниками педагогічного процесу;
- передбачати і усувати педагогічні конфлікти на рівні педагогічної ситуації;
- аналізувати педагогічну ситуацію, формулювати педагогічну задачу і розв'язувати її;
- співпрацювати з педагогами, адміністрацією, батьками;
- організувати і реалізувати освітні проєкти на основі метапредметного підходу, як інноваційну інтерактивну методику;
- характеризувати траєкторію індивідуального розвитку кожного вихованця;
- прогнозувати розвиток кожного здобувача освіти;
- демонструвати застосування сучасних цифрових технологій в реалізації метапредметного курсу.

Ми проаналізували найбільш ефективні засоби формування педагогічних умінь майбутніх практичних психологів. До них відносимо підготовку проєктів на основі інтеграції знань, проблемного викладу інформації, тобто

спостерігається розроблення власного метакурсу для розв'язання певної психологічної проблеми; розробку і впровадження ігрових методів і формування на їх основі відповідних педагогічних вмінь.

На нашу думку, основою метапредметної методики навчання є:

- метапредметні курси, які входять у вибіркочу частину навчального плану і готуються провідними педагогами-методистами;
- організування навчання за модульною системою, де кожна наступна тема має опертя на попередню, реалізовуючи принципи наступності та системності;
- проєктивна технологія;
- проблемна технологія навчання;
- міжпредметна інтеграція змісту та диференціація змісту з урахуванням індивідуальних особливостей здобувача освіти.

Метапредметна методика формування змісту і реалізації мети вивчення будь-якого предмета навчального плану передбачає транспортування навчальної інформації у простір надпредметного рівня, коли учасники педагогічного процесу взаємодіють і очікуваним результатом цієї взаємодії є формування загальних та фахових компетентностей та вмінь усвідомлено аналізувати ситуацію і зміст навчальної дії. [5] Відповідно до вимог стандарту підготовки практичного психолога майбутній фахівець повинен демонструвати вміння комунікувати, досліджувати, діагностувати а також демонструвати дидактичні вміння. Як зазначає В. Панок [7] визначальним елементом діяльності практичного психолога є його здатність демонструвати етичний протокол надання психологічної допомоги, який описаний у відповідних стандартах. Володіння практичним психологом цими умінями забезпечують професіоналізм у виконанні професійних обов'язків і володіння саме педагогічними вміннями. Важливим і ефективним засобом формування педагогічних вмінь під час

застосування метапредметної методики навчання є також дослідницька діяльність, яка формує творчі і дослідницькі вміння.

Професійні вміння майбутнього психолога є запорукою його професіоналізму. Серед них до визначальних професійних умінь відносимо комунікативні вміння, вміння налагоджувати педагогічну бесіду, вивчаючи при цьому основні якості і проблеми свого клієнта, встановлюючи шляхи побудови роботи з ним, вміння навчати, розвивати і корегувати особистість [3].

Реалізація ефективного формування педагогічних вмінь засобами інтеграції змісту дисциплін фундаментальних і фахових і створення на їх основі метапредметів є обґрунтованою і педагогічно доцільною. Включення в навчальні плани підготовки практичних психологів педагогічних дисциплін має на меті власне формування педагогічної компетентності. Навіть при відсутності в навчальному плані педагогічних дисциплін майбутній психолог потребує цих знань під час підготовки курсових і кваліфікаційних робіт. Майбутня діяльність практичного психолога висуває набагато більше вимог до професійно важливих особистісних якостей спеціалістів. Значною складовою професійної придатності майбутнього практичного психолога є здатність легко встановлювати контакт з іншими, вміння слухати і підтримувати розмову. Тому визначальною, на нашу думку, для професійної діяльності практичного психолога є гуманістична спрямованість його особистості, що відзначають більшість дослідників, акцентуючи, що визначальною властивістю практичного психолога є вміння підтримувати контакт, постійна готовність до цього контакту, терплячість, толерантність, емпатія.

Висновки. Необхідність формування педагогічних вмінь майбутнього практичного психолога є беззаперечною, а найефективніше її можна зреалізувати шляхом застосування метапредметної методики, яка базується на інтеграції змісту навчальної дисципліни та диференціації діяльності педагога, що враховує індивідуальні особливості здобувача освіти. В основі реалізації і застосування

метапредметної методики лежать принципи інтегродогії, системності, систематичності, наступності, проблемності. До подальших напрямів нашого дослідження відносимо експериментальну перевірку метапредметної методики формування педагогічних вмінь під час підготовки практичного психолога.

Список використаних джерел

1. Бойко А. І. Психолого-педагогічна підготовка майбутнього практичного психолога: теорія і практика. Київ : Каравела, 2010. 256 с.
2. Гуревич Р. С., Крамушенко Л. О. Методологія формування педагогічної компетентності у майбутніх психологів. Педагогічний процес: теорія і практика. 2019. № 4. С. 29–36.
3. Васьківська Г. О. Метапредметний підхід до формування системи знань про людину як один із принципів сучасного підручникотворення. *Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць*. Київ : Пед. думка, 2012. Вип. 12. С. 42–50.
4. Дольнікова Л. В. Дидактичні умови реалізації інтегративного підходу в процесі формування змісту фундаментальних і фахових дисциплін. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 12(39). С. 416–420.
5. Матвієнко О. В., Затворнюк О. М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 1(1). С. 215–220.
6. Малина Л. В. Інтегративні стратегії професійної підготовки фахівців у галузі освіти. *Вісник післядипломної освіти: серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 27. С. 51–57.
7. Панок В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні : автореф. дис. ... д-ра психолог. наук / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2011. 31 с.
8. Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти» URL:

<https://mon.gov.ua/news/zatverdzheno-profesiyniy-standart-praktichniy-psikholog-zakladu-osviti> (дата звернення: 05.05.2025).

9. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ : Генеза, 2011. 384 с.
10. Сиротюк Л. Л. Інноваційна педагогіка: теорія і практика. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 248 с.
11. Трубачева С., Черноус О. Метапредметні основи формування професійно орієнтованих компетентностей старшокласників. Київ, Україна. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713994/1/TSE%20ChOV%2016-Baku.pdf> (дата звернення: 25.04.2025).
12. Трубачева С. Е. Професійно зорієнтована метапроектна діяльність учнів в умовах компетентнісного підходу. *Витоки педагогічної майстерності. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. Вип. 15. С. 305–310.*
13. Хмелюк С. С. Метапредметний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. *Педагогіка та психологія. 2020. № 2(107). С. 65–69.*
14. Чумак М. Метапредметний підхід до організації навчальної діяльності в академічних умовах. *Людинознавчі студії : зб. наук. праць ДДПУ ім. І. Франка / М-во освіти і науки України, ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2021. Вип. 12/44 : Педагогіка. С. 214–218.*
15. Ярмак О. А. Формування педагогічної майстерності майбутнього психолога: психолого-педагогічний аспект. *Наукові записки Ніжинського державного університету. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2015. № 4. С. 112–117.*